

In 1514 kreeg paus Leo X van koning Manuel van Portugal een witte olifant cadeau, Hanno genaamd. De paus was destijds bij machte de koning overzeese gebieden toe te kennen, waar de uiterst winstgevende specerijenhandel werd ontwikkeld. De koning had dus een geheime agenda en kreeg zijn zin.

De paus was dolblij met Hanno; het dier werd op zondagen zijn beste speelkameraad, en op maandagen en dinsdagen had de heilige vader vooral aandacht voor kunst, en cultuur. In het Lateraanse hervormingsconcilie was hij niet geïnteresseerd. Zijn dure hobby's bekostigde hij met de opbrengsten van aflaten. Die aflatenhandel ging de augustijnermonnik Maarten Luther geheel terecht te ver. Hij bekritiseerde de consolidatie van de kerkelijke macht door deze aflatenverkoop zo hevig dat de woede van Leo X vaardig over hem werd en hij tot twee keer toe in de ban werd geslingerd. De paus had Macchiavelli's *Il principe* – de Heerser – gelezen en zich gesterkt geweten in de overtuiging dat, om zijn macht te consolideren, alle middelen geoorloofd waren: de bevordering van kunst kon dus een middel zijn, maar excommunicatie zonder hoor en wederhoor ook. Hij zag Luther als een lastige horzel. De rest van het verhaal kent u. Een kerkscheuring was het gevolg. En de CHU, de ARP en de KPV ontstonden.

De paus werd dus boos. Dat was heel dom van de paus. Die boosheid belemmerde hem juist goed naar zijn mede-gelovige te luisteren. Als hij Seneca en Augustinus had gelezen, dan had hij geweten dat woede, wantrouwen, vooringenomenheid krachten zijn, waardoor mensen hun bewustzijn vernauwen en onmogelijk werkelijk naar anderen kunnen luisteren om een band met hen te krijgen. En toe te werken naar een eendracht die macht maakt.

Daarom drong Benedictus al in de vijfde eeuw direct in de eerste zin van de Regel voor zijn al 1500 jaar bestaande en succesvolle orde, op aan, als in een christelijk appèl, het 'het oor van je hart' te openen. Want, is een refrein in deze Regel, wie werkelijk in staat is te luisteren naar wat er in een ander leeft – of dit nu een collega, partijgenoot, toeslaggerechtigde of leidinggevende is - ; wie werkelijk leert inzien wat er aan zorgen, verdriet of vreugde leeft, kan onmogelijk meer hardvochtig oordelen over anderen. Zij of hij wordt barmhartiger. In deze geest vroeg Augustinus zich in *sermo* (preek 358) af:

‘... wat is barmhartigheid? Niets anders dan de pijn van een ander in je hart. Het Latijnse *misericordia* (barmhartigheid) komt van de pijn van een ongelukkig mens.

Je hoort er twee elementen in: pijn (*miseria*) en hart (*cor*). Wanneer de pijn van een ander jou raakt en je hart treft, heet dat *misericordia*.

Nu denkt u waarschijnlijk: ‘man, had een vak geleerd en ga wat anders doen dan oude boekjes lezen van ons belastinggeld. De continuïteit en slagkracht van het CDA wordt toch echt vooral gewaarborgd als wij een wendbaar, weerbaar en wederkerig sociaaleconomisch bestel implementeren, waarin in kenniseconomie wordt geïnvesteerd, waarin op het gebied van fiscaliteit, sociale bescherming en vorming zoveel mogelijk gelijkheid wordt nagestreefd; waarin automatisen in de zorgbudgettering worden doorbroken en waarin we tot een MKB bank komen om de financieringsbehoefte en de slagkracht van het MKB beter te faciliteren’.

Ik denk dan: ‘Goed. Ik zal een beroepskeuzetest gaan doen’. Maar ik denk vooral aan de woorden van Richard van Zwol en Pieter Jan Dijkman in *Zij aan zij. Toekomstperspectief voor Nederland in 2030*. Zo terecht schrijven zij dat de leefwereld van de individuele cliënt belangrijker is dan de onpersoonlijke abstractie van het systeem, waarbij een inwoner bijvoorbeeld bij voorbaat als fraudeur wordt gezien.

Maar hoe wil je je, ten eerste, verplaatsen in de leefwereld van anderen als je wantrouwig, bewust of onbewust vooringenomen of met een geheime agenda naar hen luistert? Weten zij zich dan werkelijk gehoord?

Of hoe kun je, ten tweede, in een politieke partij, werkelijk naar iemand luisteren als je je koers al hebt bepaald en de indruk wekt alles al voorgekookt te hebben en anderen dus eigenlijk niet als gelijkwaardig te zien? Als mensen zich niet gehoord voelen, dan worden zij boos. Vooringenomenheid en geheime agenda’s bij de een, leiden tot boosheid bij de ander. Beide zijn krachten waardoor luisteren onmogelijk wordt. Beide leiden tot het tegendeel van de eendracht, de werkelijke verbinding met elkaar, die macht maakt.

En ten derde: goed luisteren naar anderen veronderstelt vooral goed luisteren naar jezelf. Laat ik mij leiden door mijn oprechte streven de christendemocratisch idealen gestalte te geven, of door geldingsdrang, vergeldingsdrang, jaloezie, ergernis? Het antwoord is nooit eenduidig. Wij zijn ons leven lang behept met een dubbele wil, zegt Augustinus. Maar inzicht in het altijd samengaan van je eigen mooie en minder mooie drijfveren leidt wel tot mildheid omdat de duisterheid en onoprechtheid, die je bij de ander meent te ontwaren, evengoed krachten in jezelf blijkt te zijn.

Tot slot. Nog eens drie punten.

1. Ik ben dolblij dat mijn vrouw zich niet in de zaal bevindt. Behalve met Augustinus en Benedictus heb ik ook met haar gesproken over dit verhaal om vervolgens te constateren dat hoogleraren eigenlijk nooit luisteren, omdat zij, bijvoorbeeld, een verhaal over luisteren moeten schrijven op hun studeerkamer. Misschien moet ik, uw partijkapelaan voor de afgelopen 8 minuten, me zélf dit verhaal nog het meeste aantrekken.
2. Luisteren, anderen laten ervaren dat zij werkelijk gehoord worden en hun mening er toe doet, leidt in een gemeenschap tot eendracht, die macht maakt. Vooringenomenheid, boosheid, wantrouwen of macchiavelliaans doen alsof je luistert maar een geheime agenda hebben, belemmert waarachtig luisteren. De eendracht en macht van een gemeenschap zal uiteindelijk dan ver te zoeken zijn, ook al doe je met zijn allen alsof.
3. En dan de laatste en belangrijkste raad: geeft u de paus absoluut nooit een olifant cadeau, ook niet als u de specerijenhandel in wilt. Daar komt alleen maar narigheid van.